

Metodika
Blok 2
Výzvy pro demokracii

LEKCE

10

Válka a mír na konci 30. let 20. století

CÍLOVÁ SKUPINA
—
ZŠ / 14–15 let

ČASOVÁ DOTACE
—
45 minut

MEZIPŘEDMĚTOVÉ
VZTAHY
—
Občanská výchova

KLÍČOVÁ SLOVA
—
appeasement / politika
usmiřování / mír /
mezinárodní vztahy /
cynismus / naivita

Anotace lekce

Lekce se zaměřuje na postoje vůdčích státníků Německa a Velké Británie na konci 30. let 20. století. Žáci pracují se zdroji, které ilustrují, jakým způsobem oba státníci hovoří o míru a jaký je skutečný cíl jejich politiky.

Badatelská otázka

Jak mluvili o míru a jak o válce?

Vzdělávací cíle

Obsah

- Žáci se seznamují s politikou appeasementu Velké Británie a politikou agrese nacistického Německa v 30. letech 20. století.

Historické myšlení:

Vztah k minulosti

- Žáci identifikují motivy jednání nejdůležitějších evropských politiků v 30. letech 20. století a zhodnotí toto jednání.

Badatelské dovednosti

- Zohledňujeme dobové souvislosti.
- Vysvětlujeme význam.
- Sestavujeme podloženou odpověď.

Vazba lekce na RVP ZV (2021)

- D-9-7-03** / charakterizuje jednotlivé totalitní systémy, příčiny jejich nastolení v širších ekonomických a politických souvislostech a důsledky jejich existence pro svět; rozpozná destruktivní sílu totalitarismu a vypjatého nacionalismu
- D-9-7-02** / rozpozná klady a nedostatky demokratických systémů

Zdroje

Evokační fotografie

Demonstrace mírových aktivistů na dublinské konferenci (listopad 2018)

název

<https://www.peoplesworld.org/article/does-the-peace-movement-still-need-to-oppose-nato/>

link

komentář

Fotografie zachycuje demonstraci CND (Kampaň za jaderné odzbrojení), britské organizace lobbující od roku 1957 za jednostranné jaderné odzbrojení Velké Británie. Fotografie není blíže specifikována, na internetu lze dohledat jen autorství CND. Na této konkrétní fotografii je transparent „no to NATO“ – ne NATO), ale k dispozici není bližší lokace. Fotografie je využívána jako ilustrace k různým protijaderným a protiva-lečným demonstracím v různých časech, od roku 2018 do roku 2022. CND odsoudila ruskou agresi proti Ukrajině, ale setrvala na svém odmítavém stanovisku vůči NATO. Obtížnost určit kontext fotografie, která ilustruje obecné hnutí, nikoli konkrétní situaci, symbolicky vyjadřuje problémy mírového hnutí, které staví mír jako absolutní hodnotu bez ohledu na specifickou dané situace. Ačkoli cíle mírového hnutí mohou být ve své morální nekompromisnosti sympatické, pokud by se odpovědní politici jejich voláním po jaderném odzbrojení řídili, Británie by mohla prohrát studenou válku a demokratický režim (tolerující i „disidenty“, kteří jej odmítají) by nemusel přežít.

Zdroj 1

SOVADINA, J. *Hossbachův protokol* (5. 11. 1937), kráceno

název

<https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/hossbachuv-protokol-5-11-1937/>

link

komentář

Jako Hossbachův protokol se označuje zápis z porady v Říšském kancléřství v Berlíně 5. 11. 1937. Zúčastnili se jí nejvyšší generálové wehrmachtu a ministr zahraničí Joachim von Ribbentrop. Hitler nastínil své plány do budoucna, především pohlední Rakouska a Československa, a zároveň odhaloval své širší plány na hegemonii v celém evropském prostoru a nemilosrdnou, darwinisticky orientovanou koloniální politiku pudy orientovanou na Východ. S Hossbachovým protokolem se svět seznámil až po konci druhé světové války, v době, kdy vznikl, volil Hitler zcela jiný slovník (viz zdroj 2). Ačkoli zde byly náznaky, které na jeho cíle ukazovaly (např. kniha *Mein Kampf*), většina veřejnosti (včetně mnoha západních politiků) jej vnímala spíše jako klasického diktátora, který uvažuje racionálně.

Zdroj 2

DOMARUS, M. (ed.). *Hitler. Reden und Proklamationen*, I díl, Würzburg, 1962, s. 973–977, citováno dle BULLOCK, Alan, *Hitler a Stalin. Paralelní životopisy*, Praha, 2005, s. 449, kráceno.

název

komentář

Projev k německým vydavatelům novin proběhl krátce po velkém úspěchu, který Hitler zažil na mnichovské konferenci v září 1938. Ve všech projevech sice hrozil válkou, ale kvůli omezeným cílům, které navíc velká část evropské veřejnosti vnímala jako legitimní (sjednocení Němců do jednoho národního státu). Projev k vydavatelům novin je zároveň ukázkou kontroly totalitního státu nad médii. Hitler tak oznámil změnu rétoriky, což vedlo k opuštění apelů na mír a spíše k zdůraznění ochoty ke konfrontaci.

Zdroj 3

***Mnichov: Na prahu války* (2021, režie Christian Schwochow)**

název

komentář

Film *Mnichov: Na prahu války* vypráví o vzrůstajícím napětí mezi Německem a Velkou Británií na podzim roku 1938 a jednáních, která vede britský ministerský předseda Neville Chamberlain (v podání Jeremyho Ironse) s Adolfem Hitlerem. Jinak věrná rekonstrukce diplomatických jednání a jejich zákulisí je rozšířena o představu, že se k Britům dostane Hossbachův protokol. Vybraná scéna věrně přibližuje myšlenkový svět Nevilla Chamberlaina, který se upřímně obával další války kvůli strachu z velkých ztrát, které Británie utrpěla již v letech 1914–1918. Jeho deklarovaná ochota „obětovat cokoli“ vedla během mnichovské krize k ochotě obětovat demokratický režim v Československu. V britské perspektivě se jednalo o Francouzi iniciovaný projekt, který Brity nikdy nezajímalo. Chamberlain v ukázkce zdůrazňuje demokratický charakter své politiky. Otázka ceny zachování míru získala po únoru 2022, kdy byla Ukrajina napadena Ruskem, na aktuálnosti. Také dnes se musíme ptát, kde leží hranice mezi legitimním usilováním o mír a snahou zastavit agresi. Neville Chamberlain tuto hranici odhadl v roce 1938 špatně, ovšem z toho nutně nevyplývá, že dnešní situace je navlas stejná, ale pouze to, že musíme tuto hranici znovu zvažovat.

Zdroj 4

TABOUISOVÁ, G. *Předehra k tragédii*, Praha, 1967, citováno dle KVAČEK, R. – KUKLÍK, J. – MANDELOVÁ, H. – PAŘÍZKOVÁ, I. *XX. století o sobě. Dějiny v dokumentech*, Praha, 2005, s. 57.

název

komentář

Geneviève Tabouisová (1892–1985) byla francouzská novinářka a historička. Pohybovala se ve vyšších kruzích francouzské společnosti a díky tomu získala dobrý vhled do postojů francouzských (ale i britských) elit v 30. letech 20. století. Varovala před vzestupem fašismu a nacismu, podporovala boj španělských republikánů proti Francisku Frankovi a snažila se zabránit francouzskému defetismu ve vztahu k Československu. Její předpovědi o nebezpečí fašismu se často naplňovaly, aniž by to znamenalo změnu vládní politiky. V roce 1940 uprchla do Velké Británie a později do USA. Appeaserašské postoje byly ve Francii ještě silnější než v Británii, a ochota konfrontovat nacistické Německo ještě menší.

Návrh postupu

 Fáze	 Popis	 Učitel	 Žák	 Komentáře
Fáze 1 10 minut	úvod – evokace a kontextualizace	<ul style="list-style-type: none">• Vyzve žáky k reflexi úvodní fotografie.• Kontextualizuje téma.	<ul style="list-style-type: none">• Reflektuje úvodní fotografii, seznamuje se s nezbytným informačním minimem.	<ul style="list-style-type: none">• Úvodní evokace tematizuje problematičnost jednoznačných a nekompromisních morálních soudů o absolutní potřebě míru.
Fáze 2 15 minut	práce se zdroji 1–4	<ul style="list-style-type: none">• Učitel nechá žákům nejméně 7 minut na prozkoumání zdrojů 1 a 2.• Následně pustí ukázkou (zdroj 3): 2:19 min. Před jejím puštěním zadá otázku: <i>Jaké motivy má podle této ukázkou Chamberlain k zachování míru?</i>	<ul style="list-style-type: none">• Plní dílčí úkoly ke zdrojům 1–4 v pracovním listě.	<ul style="list-style-type: none">• Doporučujeme spolu s žáky reflektovat srovnání zdrojů 1 a 2, úkoly ke zdrojům 3 a 4 jsou jednodušší, je možné je nechat bez strukturované reflexe.• Je na uvážení učitelů, zda nechají žáky pracovat samostatně, ve dvojicích či ve skupinách.
Fáze 3 10 minut	závěrečné hodnocení	<ul style="list-style-type: none">• Vyzve žáky k vyplnění tabulky v PL a sepsání odpovědi na badatelskou otázku.	<ul style="list-style-type: none">• Vyplní tabulku a na jejím základě i odpověď na badatelskou otázku.	<ul style="list-style-type: none">• Klíčové je vyplnění tabulky, které dokládá (ne)úspěch analýzy zdrojů. V případě časové nouze můžeme závěrečnou odpověď oželeť a spokojit se jen s vyplněním tabulky.
Fáze 4 10 minut	reflexe hodiny	<ul style="list-style-type: none">• Vyzve žáky k reflexi odpovědi na badatelskou otázku (případně k odpovědím v tabulce).• Moderuje a komentuje odpovědi žáků.	<ul style="list-style-type: none">• Prezentují své odpovědi.	<ul style="list-style-type: none">• V závěru hodiny bychom měli shrnout ambivalenci politiky appeasementu – zdůraznit její demokratický charakter, zároveň ale její mylný směr – tedy představu, že se lze s iracionálním Hitlerem dohodnout. Otevírá se zde paralela se současnou situací na Ukrajině, doporučujeme ale vyvarovat se silných soudů a jednoznačných analogií – každá historická situace je jedinečná a historie se nikdy neopakuje stejně, každá volba s sebou nese nové alternativy, které vzdalují aktuální situaci jejímu historickému předobrazu.

Kritéria hodnocení

Předpokladem k odpovědi na otázku je vyplnění tabulky v pracovním listě. Pokud se nedostává času, stačí jako podklad k hodnocení i tabulka.

Základní úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák odpoví korektně na otázku a rozliší motivace Chamberlaina a Hitlera. Všimne si účelovosti Hitlerovy mírové rétoriky.

Příklad odpovědi

Hitler mluvil o míru, jen když se mu to hodilo, ale ve skutečnosti chtěl válku. Západní představitelé chtěli mír, a chtěli ho upřímně. Hitler lhal.

Střední úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák odpoví korektně na otázku a rozliší motivace Chamberlaina a Hitlera. Všimne si účelovosti Hitlerovy mírové rétoriky a upřímnosti Chamberlainovy touhy po míru.

Příklad odpovědi

Hitler mluvil o míru, ale ve skutečnosti chtěl válku. Lhal nejen světové veřejnosti, ale i vlastnímu národu, oproti tomu Chamberlain opravdu sledoval zájem svého národa (nebo alespoň věřil, že to dělá) a jeho touha po míru byla upřímná.

Pokročilá úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák korektně odpoví na otázku, rozliší motivace Chamberlaina a Hitlera, při hodnocení jednání vezme do úvahy i dobové souvislosti naznačené v časové ose.

Příklad odpovědi

Hitler mluvil o míru účelově, ve skutečnosti chtěl válku. Touha po válce je zřejmá ze zdroje 1 a neupřímnost řeči o míru ze zdroje 2. Chamberlainova touha po míru byla nejspíš upřímná, ale naivní. S Hitlerem nebylo možno se dohodnout, ze zdroje 1 vyplývá, že mu stejně nešlo o nic jiného než o válku. To muselo být Chamberlainovi jasné nejpozději v březnu 1939. Pařížští podnikatelé se války báli už od roku 1936, proto není chování Francouzů během Mnichova překvapivé.

Doporučená literatura

SMETANA, V.

Ani vojna, ani mír: Velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války.
Praha, 2016, s. 18–248.

MORAVCOVÁ, D.; BĚLINA, P.; PEČENKA, M.

Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914–1941.
Praha, 1994.

Metodika

Blok 2 / Výzvy pro demokracii

Lekce 10

Válka a mír na konci 30. let 20. století

Autor lekce (metodický a pracovní list):

Jaroslav Pinkas

Grafická úprava:

Hedvika Vilinger Člupná

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY-SA 4.0](#)

[Uveďte původ–Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.](#)

Všechny metodiky a pracovní listy jsou v elektronické podobě ke stažení na webových stránkách dejepisplus.npi.cz.

Rok vydání 2022

Národní pedagogický institut České republiky

www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky